

УДК 336.7

Сердюк О.С.

*к.е.н. старший науковий співробітник відділу
проблем перспективного розвитку ПЕК
Інститут економіки промисловості НАН України
м. Київ, Україна*

ФЕНОМЕН КРИПТОВАЛЮТ

Сучасний світ стоїть на порозі четвертої промислової революції, в рамках якої здійснюватиметься тотальна цифровізація трансакційних процесів, що у підсумку має трансформувати усталений механізм функціонування ринків [1]. Теоретики четвертої промислової революції сходяться на думці, що в умовах цифрової економіки важливу роль відіграватимуть криптовалюти, оскільки саме вони мають виконувати функцію основного платіжного засобу. За таких умов, держава втрачатиме важелі впливу на економічні процеси, що, з рештою, посилить глобалізаційні процеси, й можливо нівелює національні держави як явище.

У цілому, прогнози теоретиків четвертої промислової революції щодо розвитку цифрових платформ та їхнього впливу на механізми функціонування ринків, є об'єктивними. Однак, значення криптовалют для майбутніх трансакційних процесів, є суттєво перебільшеним. Більше того, з точки зору економічної теорії, вони є неефективним платіжним засобом, оскільки формування та підтримка платіжної системи супроводжується нераціональним використанням ресурсу.

Історія криптовалют почалась у 1990-ті роки, коли окремі інтернет-ресурси почали створювати власну цифрову валюту, що виконувала функцію платіжного засобу в рамках ресурсу. Зазвичай вартість такої валюти прив'язувалась до номінальної вартості національних валют, що безпосередньо обумовлювало попит на «електронні гроші». Відсутність трансакційних витрат, наряду зі зручністю у використанні, зробили цифрові валюти популярною формою оплати online сервісів. Однак, ключовим недоліком перших цифрових валют стала локальна сфера їх застосування. Тобто, вони використовувались лише в рамках окремих інтернет-ресурсів.

У 2008 році Сатосі Накамото (псевдонім чоловіка або групи людей) запропонував концепцію автономної та уніфікованої цифрової валюти, транзакції якої мають здійснюватися на базі технології Bitcoin [2]. Результатом реалізації такої концепції, стала поява у 2009 році криптовалюти Bitcoin, що використовувала однойменну платіжну систему як майданчик для здійснення транзакцій. На відміну від перших цифрових валют, Bitcoin не мав прив'язки до якогось певного контенту (продуктів, послуг тощо), що унеможливлювало його прив'язку до національних валют. Все це нівелювало практичну вартість

Bitcoin, і робило його виключно продуктом віри у майбутню трансформацію глобальної платіжної системи, де Bitcoin посяде місце національних валют.

За два роки, віра у технічний прогрес, психологічні та спекулятивні чинники, підняли ринкову вартість Bitcoin до 10 дол. США, що стало сигналом ринку для розробки нових криптовалют. Так, у період 2011 – 2017 років, на ринку з'явилося близько двох тисяч криптовалют, найвідомішими з яких стали Ethereum, Litecoin, Dash та Zcash. Однак, попри свою технологічну ефективність (особливо Ethereum), вони не змогли досягнути ринкової вартості Bitcoin.

Висока вартість Bitcoin по відношенню до інших криптовалют обумовлювалась його піонерським статусом на ринку. Тобто, будучи першою криптовалютою, Bitcoin першим вступив у гру на здобуття прихильності прибічників теорії цифрової економіки (або інвесторів, що шукали нові, нестандартні інвестиційні продукти), здобувши таким чином монопольне положення на ринку. З появою інших криптовалют, інвестори продовжили надавати перевагу Bitcoin, оскільки останній вже мав на той час певну ринкову цінність (що обумовлювалось його попереднім монопольним становищем). У своїх діях інвестори керувалися переконанням, що у майбутньому саме криптовалюта з найвищою ринковою цінністю має стати визнаним платіжним засобом. Зрештою їх сподівання певною мірою справдилися. У 2016 році Кабінет міністрів Японії визнав Bitcoin законним платіжним засобом. Крім того, у ряді країн було узаконено окремі платіжні операції реалізовані через систему Bitcoin (у Китаї дозволено здійснювати розрахункові операції між фізичними особами; у Швейцарії Bitcoin діє на правах іноземних валют). Такі заходи на ряду з активізацією світової біржової торгівлі та великим попитом на криптовалюту у Китаї (для китайців платіжна система Bitcoin стала зручним засобом виводу капіталу закордон), сприяли зростанню вартості Bitcoin, яка на кінець 2017 року сягнула 17 тис. дол. США. Все це створювало ілюзію настання епохи цифрової економіки, де Bitcoin посідає позицію повноцінної, транснаціональної платіжної системи. Однак, «криптооптимісти», заявляючи про самодостатність платіжної системи та подальше відмирання національних держав, не врахували суттєвого фактору, а саме, того, що до цього часу національні уряди у більшості випадків пасивно спостерігали за розвитком ринку криптовалют.

На початку 2018 року, окремі країни світу запровадили (або анонсували) ряд правил, що мали на меті встановлення контролю за ринком криптовалют. Так, Південна Корея зобов'язала трейдерів здійснювати ідентифікацію, що нівелювало ефект анонімності транзакцій. Китай анонсував заборону на здійснення інвестиційних та розрахункових операцій за допомогою криптовалют. Уряд Індії заявив, що не має наміру узаконювати криптовалюту як платіжний засіб. Крім того, в країні розробляються рекомендації щодо регулювання ринку криптовалют. Найбільші американські та англійські банки

(Citigroup, Bank of America, JPMorgan Chase, Lloyds Banking Group, Virgin Money) заборонили покупку криптовалют за допомогою власних кредитних карток [3]. В наслідок реалізації (або анонсування) зазначених заходів, курс Bitcoin обвалився на 63 %, і склав на початку лютого 8 300 дол. США.

Події початку 2018 року довели, що криптовалюти не зможуть виконувати пророковану їм функцію універсального та автономного платіжного засобу, який не піддається жодному контролю з боку державних фінансових установ. Слід визнати, що у будь який момент, скоординовані зусилля національних урядів зможуть нівелювати криптовалюти як явище. З боку останніх, такі виглядатимуть логічними, оскільки держава покликана забезпечувати суспільний добробут шляхом перерозподілення доходів громадян. Якщо припустити, що криптовалюта стане єдиним, автономним, неоподатковуваним платіжним засобом, держави суспільного добробуту не зможе існувати апріорі. Світ повернеться до часів, коли горстка привілейованих громадян диктуватиме свої умови суспільству (адже на сьогоднішній день 97% криптовалют належать 4 % власників).

Іншим фактором, що дискредитує значення криптовалют, як альтернативи реальним грошам, є динамічне коливання курсу цифрової валюти. Нестабільний платіжний засіб не може дати чіткого сигналу ринку щодо вартості товарів та послуг (у тому числі і фінансових), через що, бізнес не матиме цінового орієнтиру в господарстві. За такої ситуації буде паралізовано механізм ринкового ціноутворення, оскільки ринок не зможе своєчасно зреагувати на динамічне коливання вартості платіжного засобу, що викривлятиме об'єктивність цінового показнику. Фактично, за таких умов відбуватиметься перерозподіл економічних благ від виробників у бік спекулянтів та «майнерів».

Отже, виходячи зі специфіки функціонування сучасного ринку криптовалют та оцінки їхнього потенціалу як платіжного засобу, можна зробити висновок, що: по-перше, криптовалюта зможе виконувати функцію універсального, автономного платіжного засобу, лише за мовчазної згоди органів державної влади; по-друге, з економічної точки зору заміна реальних грошей криптовалютами є недоцільною. Оцінюючи перспективи розвитку четвертої промислової революції, слід зауважити, що у контексті цифрової економіки криптовалюти можуть використовуватись лише як альтернативний платіжний засіб, що використовується на ряду з реальними грошима та суворо контролюється державними фінансовими органами.

Список використаних інформаційних джерел

1. Шваб К. Четвертая промышленная революция / К. Шваб; пер. с англ. – М.: Издательство «Эксмо», 2018. – 228с.
2. Тапскотт Д. Технология блокчейн / Д. Тапскотт, А. Тапскотт; пер. с англ. – М.: Издательство «Эксмо», 2016. – 448с.
3. Электронный портал «РИА Новости» [Электронный ресурс]: Режим доступа – <https://ria.ru/economy/20180206/1514072985.html>